

Vierhonderd jaar Noorderkerk

Deze kerk had bijna niet meer bestaan

Janneke Donkerlo

Het had weinig gescheeld, of de Noorderkerk had niet meer bestaan. Op het nippertje voorkwamen actieve kerk-leden in de jaren tachtig van de vorige eeuw de sluiting van het in verval geraakte pand. Sinds een grondige restauratie in de jaren negentig is de kerk weer volop in gebruik. Op 15 en 16 april a.s. wordt met verschillende feestelijke activiteiten gevierd dat in 1623 op 1e paasdag de Noorderkerk werd ingezegend.

De Noorderkerk vindt haar oorsprong in de Gouden Eeuw. In 1578 verdreven machtige calvinisten de katholieken uit het stadsbestuur. De handel bloeide en de rijkdom oefende een grote aantrekkingskracht uit op migranten. Hierdoor ontstond in de zeventiende eeuw een grote behoefte aan nieuwe woningen. In 1613 besloot het stadsbestuur daarom tot 'de uitleg van Amsterdam'. Het moet een enorme bouwexplosie zijn geweest waarbij de Grachtengordel en Het Nieuwe Werck, de latere Jordaan, uit de grond werden gestampt. Ook kerken mochten in deze nieuwbouw natuurlijk niet ontbreken.

Met brood en Bijbel de armoede bestrijden

Noorderkerk voor het volk

Architect Hendrick de Keyser ontwierp de Westerkerk voor de bewoners van de grachtengordel en de Noorderkerk voor het volk van Het Nieuwe Werck. Voor het eerst in de Amsterdamse geschiedenis kregen deze kerken een protestantse vorm

Een oude prent van de Noorderkerk.

waarbij de gemeentelieden zich scharden rond de kansel waar het Woord werd verkondigd. Naast de ruimte voor de eredienst was er plek voor een regentenkamer en voor woningen van de koster en de grafdelver. In het begin werden in en rond de kerk mensen begraven. Om de begraafplaats heen stond een muur, maar deze werd na verloop van tijd afgebroken; de graven maakten plaats voor uitbreiding van het marktplein.

In de negentiende eeuw verarmde Nederland zinderogen en de eens zo bloeiende Jordaan werd een plek vol krotten, kelders en sloppen. De kerk

werd iets voor de 'burgers'. Arbeiders hadden hun eigen 'verlosser': Domela Nieuwenhuis. Behalve socialisten waren er ook Amsterdamse dominees die zich bekommerden om het volk. Zoals dominee Jan de Liefde die in 1855 Tot Heil des Volks oprichtte dat zich bezighield met onderwijs, evangelisatie en armoedebestrijding.

Dominee Adema van Scheltema trok zich eveneens het lot van de paupers aan. Hij ging de wijk in om met brood en Bijbel de fysieke en geestelijke nood te bestrijden. Bovendien pleitte hij hartstochtelijk voor de afschaffing van de slavernij.

Gave van de geest

Een dieptepunt in het bestaan van de Noorderkerk vormden de jaren dertig van de vorige eeuw. Na het Jordaanoproer in 1934 ging het godshuis zelfs tijdelijk dicht. Pas in 1941, na de Februaristaking, werd de kerkdienst weer in ere hersteld. In de laatste oorlogsjaren was Jan Koopmans predikant van de Noorder en zette zich enorm in voor de buurt en voor het verzet. Extra wrang is het daarom dat hij in maart 1945 op zijn veertigste, nota bene vlak voor de bevrijding, dodelijk werd getroffen door een verdwaalde kogel van een soldaat.

Op 15 en 16 april is het feest!

Na de oorlog ontkwam ook de Noorderkerk niet aan vergaande ontkerkelijking. Het gebouw raakte in verval en in de jaren tachtig dreigde zelfs sluiting. Het is dankzij de grote financiële en geestelijke inzet van kerkleden en meelevende kerken in het hele land dat dit werd voorkomen. Tijdens de ingrijpende renovatie vonden de diensten op zondag gewoon plaats, binnen in een tent. Na afloop werden de stoelen aan de kant gezet zodat de bouwvakkers op maandag weer aan de slag konden.

De gerestaureerde kerk is 'een gave van de geest', aldus de huidige dominee Johan Visser. De laatste vijftien jaar is het aantal leden weer gegroeid. Op zondag zijn er twee diensten die door mensen van binnen en buiten Amsterdam worden bezocht. De signatuur van de gemeente zou je 'orthodox en open' kunnen noemen. Dat wil zeggen dat de gemeente van harte de christelijke traditie en belijdenis omarmt, met een open oog voor de wereld van vandaag. Kortom, een kerk met open deuren die ook vandaag voor velen een huis van God mag zijn.

noorderkerk.nl/activiteiten/400/